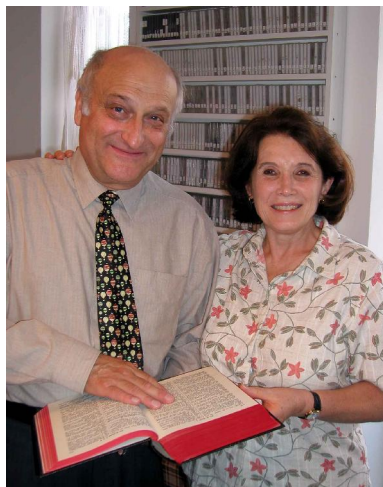

Pavel a Klára Steigerovi

ROZHOVOR PRO GRANOSALIS

1. Pokud vím, jste českým exulantem, který emigroval do USA a po revoluci se navrátil do ČR. Mohl byste nám tuto dobu nějak přiblížit?

Odešel jsem v roce 1969 protože jsem nechtěl odejít se Sovětským svazem na věčnost. Odešel jsem za svobodou ve svých 28 letech s manželkou a dvěma velmi malými syny (rok a dva roky). Oba jsme patřili mezi nevěřící a o duchovním životě jsme neměli ani ponětí. Přestože jsem v Americe získal skvělé zaměstnání a celkem se nám dobře vedlo, začal jsem prožívat krizi středního věku. Začal jsem hledat odpověď na smysl životního pachtění. Po nějakou dobu jsem se zabýval duchovnem, které později dostalo nálepku hnutí nového věku. Ale bylo to spíše bloudění než hledání a žádnou uspokojivou odpověď jsem nenašel.

Při jedné návštěvě antikvariátu v roce 1978, to mi bylo už 37 let, jsem si koupil knížku, která mě zaujala svým názvem. K mému překvapení mi poprvé představila evangelium. Obsahovala řadu biblických odkazů a tak jsem začal odkazy číst nejen v angličtině, ale ověřoval jsem si je i v češtině a byl jsem udiven, jak jsou překlady shodné. Jedinečnost křesťanské víry a její odlišnost od různých náboženských směrů mě natolik zaujala, že jsem byl po krátké době usvědčen Duchem svatým, že odpověď, kterou hledám je v Písmu. Tehdy jsem si vzpomněl na prázdninový pobyt u strýce. Byl jsem malý kluk, který se bavil tím, že prstem propichoval bublinky rozteklého asfaltu na silnici před domem. Byl jsem jen v trenýrkách a když jsem měl ruce celé černé, instinktivně jsem si je otřel o tělo, abych se očistil. Nejen, že jsem ruce neočistil, ale asfalt byl brzy rozmazán po celém těle. Chtěl jsem se umýt v potoce, ale ve studené vodě asfalt navíc ztuhl. S brekem jsem přišel za strýcem a ten mi řekl, že se už asfaltu nikdy nezbavím. Můj brek se změnil v řev, protože jsem věděl, že asfalt nedokážu odstranit. Strýc tedy zašel do garáže pro terpentýn a umyl mě. Tato prázdninová vzpomínka mě posunula duchovně o krok vpřed. Uvědomil jsem si, že kdyby mě chtěl strýc očistit svými rukama, sám by se začernil! Proto potřebujeme jiné činidlo, takové, které naši špínu rozpustí a vstřebá ji do sebe, jako ten terpentýn, který rozpustil a smyl asfalt. Jen biblická víra učí, že sami sebe, ani nikoho jiného, duchovně neočistíme. Bylo mi jasné, že sebeočišťování je naprosto neúčinné a každá lidská snaha očistit od hříchu jiné, způsobí jen duchovní epidemii. Uvědomil jsem si, že ne naše snaha – dobré skutky, oběti nebo odpustky, ale jen krev Pána Ježíše Krista má moc hříchy rozpustit, smýt a vstřebat. Jak je to jasné – On se stal hříchem za nás! Tuto jednoduchou ilustraci z první obecné rád používám dodnes.

Následující léta po znovuzrození jsem čerpal především z učení Johna MacArthura. A protože jsme měli mezi krajany množství přátel, starost o jejich dušičky byla těžkým břemenem. Nebyl mezi nimi ani jeden věřící. Proto jsem začal psát své vyznání a svědectví, s nadějí, že je četba osloví podobně, jako oslovila mě. V roce 1985 jsme vydali vlastním nákladem knihu Zápás o duši.

Další událost, která sehrála zásadní roli v tom, že jsme se nakonec vrátili jako misionáři, bylo mé přeložení koncem roku 1985 z Los Angeles do Indonésie. Tam začala naše rozhlasová spolupráce s Trans World Radiem. Mé pořady se vyznačovaly pozdravem „Zdař Bůh a váš Pavel z Jakarty“. Z rozhlasové spolupráce se zrodilo vydávání časopisu „Zápás o duši“. A pak už jsem

více myslel na evangelizaci prostřednictvím rozhlasu a tisku, než na své zaměstnání inženýra, geologa a systémového analysty. Po čtyřech letech v Indonésii byl můj projekt ukončen. Tou dobou padla i železná opona a stál jsem před rozhodnutím – vrátit se zpět do Ameriky nebo odejít do misijní služby tam, kde jsem se narodil. Okolnosti nás nasměrovaly nejdříve do Ekvádoru a potom návrat po 23 letech do tehdejšího Československa.

2. Jak začala Vaše spolupráce s HCJB?

V Indonésii jsme spřádali sny, že se jednoho dne budeme cele věnovat misijní práci, ale měli jsme stále řadu závazků, které nás vázaly k pokračování v zaměstnání. Říkali jsme si, až naši synové dokončí vysokoškolské vzdělání, až budeme mít vyplacený dům, a naděje, že se dočkám předčasné penze, čímž se na nás bude doživotně vztahovat zdravotní pojištění, nám svazovaly ruce i nohy. Touha i motivace byla, ale chyběla nám odvaha. Podobali jsme se učedníkovi, který chtěl nejprve pochovat svého otce (Mt 8:21). Všichni naši bratři a sestry v Kristu znali naši situaci a modlili se, aby naše touha nebyla zmařena nabídkou finančně zajímavého zaměstnání – v podstatě se modlili, abych nedostal žádnou pracovní nabídku. Jejich modlitby, abychom odešli do misijní služby byly vyslyšeny. Novou pozici v rámci podniku jsem ani nezačal hledat. Těšili jsme se, že budeme pokračovat ve službě v Trans World Radiu, ale čas a okolnosti pracovaly proti nám. Když se objevila možnost nástupu služby v HCJB World Radiu, věděli jsme, že už pro nás není cesta zpět. Vše šlo velmi hladce.

3. Mohl byste nám ve stručnosti přiblížit Vaši misii v Ekvádoru?

HCJB World Radio je nejstarší mezidenominační křesťanská misijní společnost, která začala vysílat Dobrou novinu z Ekvádoru již v r. 1931. Byla to první rozhlasová misie světa a v roce 1990, kdy jsme tam přijeli, pracovalo v Quitu asi 650 misionářů nejrůznějších protestantských denominací a jazykových skupin. Kromě toho tam pracovala asi tisícovka ekvádorských zaměstnanců. Československé vysílání začalo kolem vánoc v roce 1975. Prožili jsme jeden rok nádherného obecenství s oddanými služebníky, kteří tak jako my, opustili všechny světské jistoty. Od února 1990 do února 1991 jsme připravovali programy, které byly z Ekvádoru vysílány na krátkých vlnách. Z tehdejšího Československa jsme dostávali mnoho dopisů a pozvání, kam bychom se mohli nastěhovat.

4. Mohl byste říci něco o tom, jak vznikl časopis Zápas o Duši?

Začátky Zápasu o duši v Jakartě byly velmi skromné. Posluchači TWR žádali texty odvysílaných pořadů a tak jsme je trochu zeditovali a na kopírce připravili prvních padesát výtisků. Brzy nestačila stovka, ani dvě, ani tři. Na pět set výtisků jsme již používali profesionální služby. A čtenářů přibývalo. V roce 1987 jsme používali elektrický psací stroj IBM Selectric s českou hlavicí. Později jsme začali používat počítač a ručně doplňovali háčky a čárky. Nakonec jsme ve Švédsku sehnali prográmek, který už češtinu Kamenických v DOSu uměl. Potom jsme ještě investovali do Ventury s českými fonty, které byly vyvinuty ve Vídni. Ručně adresované zásilky jednotlivých časopisů jsme rozesílali z nejrůznějších míst světa, podle toho, kam právě cestovali naši přátelé z Jakarty. Některé zásilky byly dokonce doručovány diplomatickou poštou.

5. Váš časopis je jedním z mála konservativních křesťanských časopisů, který obhajuje verbální inspiraci Písma. Často jste proto v minulosti byli označeni jako fundamentalisti. Necítíte se ve své orientaci osamoceni?

Vymezme nejdříve co je to křesťanský fundamentalismus, a já vám povím, zda jsem, či nejsem fundamentalista. Samotné pojmenování mne vůbec neuráží, protože obvykle ti, kdo toto

slovo používají, neumějí fundamentalismus ani definovat. Jazyk je souhrn velmi křehkých idiomů, proto, většinou, když dva řeknou totéž, není to totéž. Zhroucení komunikace, a to nejen jazykové, mezi Bohem a lidmi, mezi lidmi samotnými (Adamem a Evou), byl první důsledek pádu člověka. Pokusím se uvést několik příkladů. V Americe jsme vždy patřili ke konservativním sborům baptistického zaměření, kde Písmo bylo alfou a omegou víry. Podívejme se na to, co znamená být konservativní. V USA jde vývoj od relativní svobody (malé vměšování státu) k relativní nesvobodě (větší vměšování státu), proto tam konservativcem označují člověka, který hájí svobodu jedince a individualismus. V Česku jde zatím vývoj opačným směrem, od totality k relativní svobodě, proto zde konservativcem označují člověka, který obhajuje nesvobodu jedince a kolektivismus. Přesně opačný význam u nás a v USA má i pojem liberál. Jak se máme domluvit, když komunikace vážne na základních (fundamentálních) definicích? Takže, náš biblický konservatismus spočívá v tom, že nemáme svobodu, na rozdíl od liberálních teologů, nakládat s Písmem tak, abychom jej přizpůsobili představám moderního, technokratického člověka, tak, aby bylo přijatelné, když ne všem, tak alespoň většímu počtu lidí, aby bylo svým způsobem v souladu s ostatními náboženstvími, se světskou filozofií, i materialistickými ideologiemi. Jistě, biblický konservatismus nezaručuje správnou interpretaci Písma, ale stojí na axiomu, že veškeré Písmo bylo vdechnuto Duchem Božím (2Tm 3:16). Liberální teologie se však dívá na bibli jako na zlatonosné ložisko, kde je šedivý kámen lidského slova prostoupen zlatými žilami Božího Slova, čímž ji dělí na lidské a Boží slovo. Které slovo je zlato, a které je hlušina, které je Boží, a které lidské – to nikdo nemůže určit. Každá konservativní, nebo chcete-li, fundamentální teologie, na rozdíl od liberální, chápe celé Písmo jako solidní blok ryzího zlata, čistého Božího slova bez hlušiny člověčiny.

Pokud se verbální inspirace Písma týká – základy křesťanské víry stojí na prvních jedenácti kapitolách Genesis, z nichž ten nejzávažnější fakt je, že bez prvního člověka, Adama z masa a kostí, který byl od Boha – ne ze zvířat (L 3:38), nemůže být ani skutečný člověk a Bůh Ježíš Kristus. Bez prvního člověka, Adama od Boha, a posledního Adama, Boha, tj. Ježíše Krista (1K 15:45) se celé křesťanství zhroutí v pohanskou ságu.

Pokud se týká osamocení a izolace, ta se týká především kléru a vedoucích církevních pracovníků. Nejsme sami – více než 6000 lidí čte „Zápas o duši“. Kdyby nás i oni opustili – naše služba čtenářům skončí – ale naše víra nikoliv.

6. Mnoho křesťanů v ČR vám dodnes děkuje za Vaši knihu Zápas o duši, vy jste však v poslední době opustil dispensacionalismus a „konvertoval ke kalvinismu“. Mohl byste nám popsat, co bylo v pozadí této konverze?

Pokud jde o knihu „Zápas o duši“ jsem vděčný Bohu, že ji použil a přitáhl si k sobě svoje povolání. Děkuji Bohu, že mi dovolil také napsat první a třetí část této knihy, moje osobní svědectví, které zajisté mělo svůj evangelizační účel. Víím, že ji Bůh použil, protože jsem ji psal v horlivé lásce jak k němu, tak ke svým krajanům, bez jakýchkoliv postranních úmyslů. Sám jsem byl ke Kristu přitážen prostřednictvím knihy, která se zabývala budoucím geopolitickým uspořádáním světa v souvislosti napadení Izraele Sovětským svazem, z nejzazšího severu. Duch Boží věděl, jak byla moje přirozenost duchovně pokleslá a ještě mrtvá. V té době jsem se zájmem četl knihy Ericha von Dänikena a dalších vykladačů nejrůznějších záhad. Když jsem v roce 1978 četl scénář blízkého „biblicko-politického“ vývoje, ohledně „sovětského Magóga“, jenž před 10 lety obsadil moje rodné Československo, jak napadne Izrael, tak mne biblická proroctví přímo pohltila. Když jsem si přečetl, v r. 1978, že po jedné generaci, tj. po 40 letech od vzniku státu Izrael, se Pán Ježíš vrátí, což tehdy bylo jen za pouhých 10 let, srdce se mi tetelilo. Až později jsem si uvědomil, že se z těch stovek „prorockých“ knih, vydávaných tehdy i dnes, nic nenaplnilo. Jedna pří-

telkyně, Angličanka, která prožila podobné zklamání, řekla: „Dost už bylo té křesťanské astrologie!“ Až později mi Boží slovo odhalilo, že druhý příchod Pána Ježíše není předznamenán konstelací států, ale „konstelací“ jeho těla, chrámu Božího tj. církve (2Te 2:1-4). V roce 1978 jsem slyšel na Sovětský svaz, silně pochybuji, že bych tehdy slyšel na chrám Boží. Myslím, že kniha „Zápas o duši“, mimo první a třetí část, byla tolik úspěšná právě proto, že v ní šlo o křesťanskou „astrologii“ – tedy, o lidské spekulace zasazené do biblického kontextu.

Dispensacionalismus – kalvinismus. Podívejme se nejdříve na správné vymezení pojmů. (1) kalvinismus, podobně jako arminianismus, se zabývá dílčími otázkami teologie – vykoupením, tj. soteriologií, (2) dispensacionalismus je celá teologická soustava, a proto se také zabývá, mj. povahou smluv a budoucími věcmi, tj. eschatologií. Pokud jde o eschatologii „konvertoval“ jsem po 16 letech tedy z dispenzační teologie k novosmluvní teologii (ne ke kalvinismu). Pro přehlednost: (1) Dispenzační, (2) smluvní a (3) novosmluvní teologie interpretují, vedle povahy smluv mezi Bohem a člověkem, aj. také nutně ty části Písma, které se týkají posledních věcí, tj. eschatologie, která je neoddělitelným důsledkem smluv.

Myslím, že dnes znám celkem dobře dispenzační teologii s většinou jejích obměn. Čím více o něčem víme, tím více je naše znalost zranitelnější. Čím méně o něčem víme, tím méně jsou povrchní znalosti zranitelné. Američané velmi často říkají: „ignorance is bliss“. U nás tomu říkáme „blažená nevědomost“. Blaženě nevědomý byl Saul (Pavel) když pronásledoval křesťany (1Tm 1:13). Blažený jsem byl i já, když jsem psal počátkem osmdesátých let o věcech budoucích v knize Zápas o duši. V angličtině jsem přečetl desítky knih a nahlédl do stovek, které byly napsány dispenzačními autory. Jedna od druhé se v mnohém lišila, obzvláště v posledních věcech (eschatologii). Blažená nevědomost zapříčinila pomalou reakci na jisté pochybnosti, které ve mně byly. Snad deset let (1985-1995) jsem nosil v duši otázku: Jak je to možné, že ve verši: „*Vnutí svou smlouvu mnohým v jednom týdnu a v polovině toho týdne zastaví obětní hod i oběť přídavnou (Da 9:27a)*“ je ten, kdo zastaví obětní hod, podle dispenzační teologie, antikrist v nově vystavěném židovském chrámě, ale podle smluvní a novosmluvní teologie, je ten, kdo zastaví obětní hod, Kristus na kříži! Zde nešlo o nějaké slovíčkaření, šlo o zásadní teologický rozpor! Někdy v polovině osmdesátých let, když se mé znalosti dispensacionalismu postupně prohlubovaly, jsem si začal velmi dobře uvědomovat, že jestliže ten, kdo zastavil oběti je Kristus a ne budoucí antikrist (z Danielova pohledu byl jak Kristus tak osobní antikrist budoucnosti), potom padá celá stavba dispenzační teologie, pokud se týká smluv s etnickým Izraelem a posledních věcí (eschatologie). A jako každý „normální“ mužský jsem nepříjemné odpovědi, obzvláště ty s dalekosáhlými a neblahými následky, odsouval do neexistence. Čas od času tato otázka vyplouvala na povrch, obzvláště když jsem četl teology z jiného než dispenzačního okruhu. Moje pýcha (my víme jak to je) a obava z nutného přehodnocení dosavadních teologických závěrů, způsobila, že jsem každou knihu, která byla jiná, odkládal. Až v roce 1995 jsem dál nemohl zastávat dispenzační teologický systém. Ten, kdo zastavil oběti jednou a navždy, byl přece Kristus! Proto přece protestanti nemohou přijmout katolickou transsubstanciaci, kdy je Kristus (hostie) obětován znovu a znovu při každé mši. Podobně, kdyby opakované zvířecí oběti měl zastavit uprostřed posledního židovského sedmiletí v nově vystavěném chrámu antikrist, musel bych zvolat haleluja. Obnovení chrámových obětí by znamenalo zbavit jedinou, dokonalou a dokonanou oběť Pána Ježíše Krista účinnosti (Žd 9:24-10:22). I kdyby obnovené židovské chrámové oběti byly jen upomínkou, jak věří mnozí dispenzační bratři, tak odpovídám, že upomínka na Ježíšovu oběť, kterou nám sám Ježíš přikázal, je večere, stůl nebo památka Páně. Kristus zastavil všechny oběti na kříži v polovině, tj. uprostřed posledního týdne, sedmiletí, jež bylo určeno židům. V první polovině posledního 70. sedmiletí (týdne), jež spojitě navazovalo na 69. sedmiletí (týden), Ježíš kázal evangelium učedníkům, a v druhé polovině sedmiletí, po Ježíšově ukřižování, bylo evangelium

kázáno židům. Až teprve potom pohanům. Nesčetné, krkolomné scénáře a spekulace o budoucích událostech se najednou zjednodušily! Uvědomil jsem si, že Židé odmítli Pána Ježíše Krista, protože nevěřili Mojžíšovi (J 5:46). Očekávali totiž Mesiáše, který ustanoví pozemské, národní, politické, židovské království, v němž bude jejich Mesiáš kralovat. Ježíš však přišel, aby na této zemi ustanovil věčné království pro svůj lid, nejen z židů, ale i ze všech národů. Jeho věčné království má do jeho druhého příchodu, výhradně duchovní povahu: „*nyntí je čas příhodný, nyntí je den spásy* (2K 6:2)!“ Vstup do věčného Božího království, mezi oběma Kristovými adventy, má výsostně duchovní dimenzi, totiž, znovuzrození z Ducha. Židé tedy odmítli nejen Mesiáše, ale i slovo Boží (Sk 13:46). Dispensacionalismus dnes v podstatě vyhlíží totéž, co vyhlíželi židé před 2000 léty. Vedle bezesporné duchovní dimense, dispensacionalismus vyhlíží nejprve tisícileté Kristovo politické, pozemské, národní, židovské království (Za 8:23), a po něm, po soudu, druhé, konečné království, které již bude věčné.

Odklon od dispensacionalismu nebyl snadným obdobím mého života. Modlitby, slzy a naléhavé volání o Boží, (ne lidskou) moudrost, mě vedly ještě blíže ke Kristu. Nemohl jsem, jako dispensacionalisté, oddělovat Starý a Nový zákon, židy a církve tak, že už je nikdo nedá dohromady. Nemohl jsem ale přijmout ani smluvní teologii. Ta zase Starý a Nový zákon, židy a církve, spojuje tak, že už je nikdo neoddelí – zapomíná totiž, že *...měni-li se kněžství, nutně nastává i změna zákona* (Žd 7:12). Obě teologie obsahují mnoho, mnoho pravd a nesmírně si vážím bratrů a sester z obou táborů, vždyť jsme jedno v Kristu! Dnes se osobně přikláním k teologii, starosmluvního slibu, tj. tělesnému předobrazu; a jeho novosmluvnímu naplnění, tj. duchovní skutečnosti. Zjednodušeně, Starý zákon je o Kristu (J 5:39); Nový zákon je Kristus, On jej zprostředkoval (L 22:20). Starý zákon a jeho smlouvy jsou portréty Krista a jeho těla, Nový zákon a jeho smlouva milosti je skutečný sám Kristus a jeho tělo, tj. církve. Proto se tomuto pohledu také říká teologie nové smlouvy, která je ve všem kristocentrická. Již nežijeme v portrétu Krista a v portrétu jeho lidu, tj. etnickém Izraeli, do kterého se před křížem vstupovalo tělesným narozením z židovských rodičů. Dnes přece žijeme ve skutečném Kristu a ve skutečném, duchovním Božím lidu, jeho tělu, tj. církvi, do které se v dnešním čase milosti vstupuje duchovním narozením z Boha. Moji dispenzační bratři mne asi nařknou z „teologie nahrazení (replacement theology)“, totiž, že církve nahradila židy. To jeden z dalších, naprosto nepřesných, teologických pojmů. Věřím totiž v pravý opak, protože ve SZ šlo o tělesný obraz, který dočasně nahrazoval duchovní skutečnost tj. Krista, jeho tělo, Boží chrám. Církve tedy nenahradila židy, starosmluvní tělesný Boží lid, ale právě naopak, byli to židé, kteří dočasně, před křížem, nahrazovali církve, tj. věčný, novosmluvní duchovní Boží lid. Obrazy, portréty, fotografie to jsou všechno jen dočasné náhražky našich skutečných, živých drahých.

7. Mnoho sborů díky kalvinskému směřování přestalo být odběrateli ZoD. Můžete nám říci, kolik odběratelů jste měli před změnou této orientace a kolik jich máte nyní?

Prosím o strpení, znovu musím nejprve objasnit pojmy. Pokud jde o pohled na vykoupění (soteriologii), „konvertoval“ jsem ke kalvinismu z arminianismu, ne z dispensacionalismu. Znáám osobně kalvinisty, kteří jsou dispenzacionalisté, ale není jich mnoho.

Kalvinismus učí, že Kristus na kříži spasil svůj lid, dokonal jeho vykoupění a zapečetil jej („na čele“) vírou. Arminianismus učí, že Kristus na kříži zemřel za veškeré lidstvo, nespasil nikoho, ale umožnil spásu a vykoupění všem bez výjimky, pod podmínkou víry (kdo věří). Kalvinismus je dokonaná jistota, tj. Bůh není podmíněn, omezen „duchovním“ rozhodnutím přirozeného, neznovuzrozeného člověka. Arminianismus je možnost, eventualita, tj. Bůh je podmíněn, omezen „duchovním“ potenciálem přirozeného, neznovuzrozeného člověka se rozhodnout. Důvody? Jeden verš za všechny:

Přirozený člověk nemůže přijmout věci Božího Ducha; jsou mu bláznovstvím a nemůže je chápat, protože se dají posoudit jen Duchem (1K 2:14).

Připomeňme si přirozeného člověka, který „věřil a sloužil Bohu“, farizeje Saula. Ten byl na cestě do Damašku zatýkat křesťany. Bez Božího, nadpřirozeného, zákroku nechápal v srdci nic, naprosto nic, z věcí Božího Ducha, jež se především týkají vykoupení z hříchu Pánem Ježíšem Kristem! Tíha veršů rozdrtila mé představy o Bohu, který se rozhoduje na základě svobodné vůle přirozeného, hříšného člověka. Moje přání a logika dostaly „ránu z milosti“. Znamý baptistický kazatel C. H. Spurgeon řekl:

Ta starodávná pravda, kterou kázal Kalvín, kterou kázal Augustin, kterou kázal Pavel, to je ta pravda, kterou buď musím dnes kázat i já nebo klamat svoje svědomí a svého Boha.

Nebo:

Podle mého osobního názoru, neexistuje způsob jak kázat o Kristu a jeho ukřižování, jestliže nekážeme to, čemu se dnes říká kalvinismus. Kalvinismus je pouhá přezdívká, protože kalvinismus je evangelium a nic jiného.

Doporučuji: <http://www.reformed.org/calvinism/Spurgeon-Calvinism.html>

Důslednou Boží svrchovanost, přezdívanou kalvinismus, jsem poprvé představil v ZODu č. 60, duben 1999, přestože jsem byl o její pravdivosti přesvědčen již od roku 1995. Čtyři roky jsem měl osten v těle, váhal, modlil se, žádal Boha o moudrost a vedení. Trpěl jsem obavami, jak svůj přerod vysvětlím ostatním a jak se zachovají čtenáři. Tehdy jsme vydávali v Čechách a na Slovensku 10.000 výtisků ZODu! S přijetím kalvinismu, když jsem veřejně přiznal, že Bůh je skutečně svrchovaný, nastal postupný úbytek čtenářů. Nešlo ani tak o úbytek jednotlivců, ale spíše o důsledné, neoficiální, ale velmi účinné opatření ze strany vedení některých denominací, které časopis ze svých sborů prostě vyloučily. Jistě nás to mrzelo, ale úleva po čtyřech letech z tíživého svědomí stála za to. Byl jsem šťastný, ale hořký pocit jsem měl. Dokud jsem věřil v ústy proklamovanou Boží svrchovanost, byl jsem mezi bratry populární. Když jsem začal hlásat Boží svrchovanost se všemi důsledky, upadl jsem u mnohých v nemilost. To je v dokonalém souladu s odpověďmi na otázky „kdo je Bůh“ a „kdo je člověk“? Čím více jsem zdůrazňoval teocentrismus a potlačoval antropocentrismus, tím víc jsem byl pod ostrou palbou kritiky.

Díky Bohu, počet čtenářů ZODu se ustálil asi na 4.500 v CZ a 1.200 v SK. Měli jsme mnoho čtenářů, kteří časopis odebírali jen proto, že byl bezplatný. Vděční čtenáři objednávali časopis svým známým, aniž by to s nimi konzultovali a těm léta chodil, aniž bychom s nimi měli jakoukoliv zpětnou vazbu. V době, kdy nás jeden výtisk stál necelé dvě koruny a poštovné 50 haléřů, to byla finančně únosná metoda rozsévání Božího slova. Když náklady mnohonásobně vzrostly, místo dvouměsíčníku jsme začali vydávat čtvrtletník o více stranách, takže čtenáři v konci konců dostali stejný počet stran. A ceny rostly dál. Proto jsme sami udělali opatření, že ten, kdo se nám alespoň jednou ročně neozve, bude z čtenářské databáze vyřazen. Počet čtenářů jsme začali postupně redukovat z ekonomických důvodů. Když jsme změnili nakladatele, začali jsme používat profesionální distribuční službu. Dnes je adresa každého čtenáře spojena se složenkou pro dobrovolný dar na tiskový fond. Tehdy zareagovali odhlášením ti, kteří časopis stejně nečetli a na předešlé výzvy nereagovali. Zápas o duši nemá dodnes předplatné a jeho existence je podmíněna dobrovolnými dary čtenářů. Dnes jsou nejčastější důvody k ukončení odběru ztráta kontaktu při přestěhování a neohlášení změny adresy, úmrtí a nedostatek času.

8. *A nyní otázka, na kterou se mnozí zdráhají jasně odpovědět. Jste už snad jediným českým křesťanským publicistou, který otevřeně hájí reformační pozice vůči vzrůstajícímu vlivu římského katolicismu v českém protestantismu. Pociťujete ze strany ostatních křesťanů, či církví nějaké tlaky ke změně nebo alespoň zmírnění své pozice?*

Nechci aby došlo k nedorozumění. Nehájím všechny historické reformační pohledy. Jsem za jedno s reformací v soteriologii (nauka o vykoupení), a chápání naprosté Boží svrchovanosti, ale mnohé stěžejní učení reformace nesdílím, např. (1) smlouvu milosti počínající v Gn 3:15, (2) dětské křty nebo (3) že mojžíšovské desatero je nejvyšší Boží mravní zákon jaký byl kdy Božímu lidu zjeven. Věřím (1) v novou smlouvu milosti počínající až Kristovou obětí na kříži (tou byli spaseni i starozákonní svatí), (2) v baptistický křest věřícího, a (3) mým mravním Zákonem, tak jako Pavlovým, je Kristus, jenž převyšuje nároky mojžíšovského desatera, které sloužilo smrti. Takže kdo jsem? Asi „reformovaný, novosmluvní baptista“. Jsem tedy sirotek jak reformátorů, tak anabaptistů, ale nejsem jejich dědicem. Moje teologické východisko není ojedinelé a už vůbec ne exkluzivní, protože již John Bunyan zastával velmi podobné teologické výchozí předpoklady, presupozice. Klasické reformační pozice tedy hájím jen částečně.

Teologické tlaky ze strany křesťanů a především kléru již dnes nepociťujeme. Za 13 let co v ČR působíme, se (1) komunikace mezi křesťany zkultivovala, nebo (2) úplně ustala. Ještě koncem devadesátých let byla silně poznamenána totalitním myšlením nejen světských, ale i církevních struktur. Nechutné emotivní dopisy nebo rozhovory bez teologické argumentace prakticky ustaly. Křesťané pomalu začínají chápat, že ostatní mohou mít jiné pohledy na věc a proto buď někteří kultivovaně komunikují, anebo se raději odmlčí. Kolik ústrků jsme před léty zakusili z církevních řad jen proto, že nevěříme ve vývojovou darwinovskou hypotézu a poukazujeme na Boží tvoření podle jednotlivých, rozmanitých druhů a nenechali jsme si to jen pro sebe. Nedávno Praha hostila, doufejme že ne naposledy, Mezinárodní konferenci na téma „Darwin a inteligentní záměr“...

Pokud se týká vzrůstajícího katolického vlivu, tak ten vzrůstá hlavně proto, že protestanti otevřeně nehájí tradiční, doktrinální a morální odkaz Božího slova. Nedávno jsem četl:

Je to mýtus, tvrdí-li se, že lidé u nás (v Británii) odmítli křesťanství; řeklo se jim o něm tak málo, že ho nemohou ani přijmout ani odmítnout.

Hlásat nevykleštěné Boží slovo vždy znamená nosit svoji kůži na trh. Když v neděli ráno, před odchodem do našeho sboru, slyším v rozhlase přenos katolické Bohoslužby a soustředím se na jeho evangelijní úseky, dozvím se o zástupné oběti Ježíše Krista často víc než v mnoha protestantských shromážděních.

Nárůst katolicismu je přímo úměrný protestantské impotenci. Mnohé protestantské církve, nejen zde v ČR, se zaobírají často samy sebou, místo Písmem a službou. Řeší stále totéž: osobní problémy, finance, prosperitu, zdraví, časté nechutné vztahy v církvi, vztah ke státu, problémy s dětmi, rozvodovost, homosexualitu, potraty, prostituci, pornografii, euthanasii, alkoholismus, drogovou závislost, deprese atd. To vše je antropocentrismus. Většina těchto problémů má, až na zanedbatelné výjimky, kořeny v chabé znalosti a důvěře v Boží svrchovanost. Humanisticky zkreslené představy o tom, kdo je Bůh a kdo je člověk, zdegenerovaly církve. Protestanti musí poznat příčinu své duchovní impotence a neřešit jen její důsledky. Mnohé uvedené problémy zmizí, když odstraníme jejich příčinu. Jedině poznání naprosté svrchovanosti Boha, se všemi jejími důsledky, je cesta k obrodě – to je teocentrismus, to je Kristocentrismus.

9. *Při četbě ZoDu vzniká dojem, že je protiletelně orientován a zřejmě podstatně stojí na učení cessationismu. Přesto se tu a tam objeví i článek od autorů z těchto kruhů. Nepociťují to vaši čtenáři jako zradu „čistoty“ učení?*

Rád studuji různé výklady Písma a když jim porozumím, nemám nejmenší problém tento pohled respektovat, ale to ještě neznamená, že jej přijmu. Velmi dobře chápu, na čem stojí katolicismus. Vím, proč bratři presbyteriáni křtí malé děti a proč nemohou být dispenzační. Vím, proč adventisté svítí sobotu a proč v jejich miléniu nebudou na zemi žít žádní lidé, ale jenom satan s demony. Vím také, proč dispenzační bratři musí být premileniální a proč v jejich miléniu bude na zemi vládnout Kristus v těle, jak přirozeným, tak vzkříšeným lidem. Myslím, že poměrně slušně znám letniční teologii. Jsem přesvědčen, že všechny denominace (jen bloud si říká, že do žádné nepatří) učí, hlásají a činí to, čemu opravdu věří. Každá z nich má svojí teologickou integritu, všechny jsou vcelku důsledné a proto je respektuji, přestože dochází často k naprosto protichůdným závěrům, jako, že v miléniu bude na zemi satan (adventisté) nebo Kristus (premileniálisté všech denominací). Kristus nás všechny spojuje v jedno tělo, ale co nás rozděluje jsou některé výchozí předpoklady (presuposice) – základy. Protože jsou denominační výchozí předpoklady, tj. základy nedotknutelné (denominační učení totiž na nich stojí), je dialog – řešení interpretačních rozdílů, které z nich vyplývají – plynutím času. Když tyto základy zpochybníme, teologická soustava se zhroutí. Křesťané, a nejen oni, by měli vždy diskutovat o příčinách rozdílů, tj. presuposicích, ne o jejich důsledcích.

Nejsem „proti“ něčemu nebo někomu. Pouze nepřijímám bez studia bible a modliteb vše, co je pro mnohé směrodatné a nedotknutelné. Neměli bychom používat přívlastky jako protiletniční, protikatolický, atd. Jistě, nepřijímám některé nebo mnohé výchozí předpoklady, jež třídí denominace, ale to neznamená, že jsem proti nim jako celku. Jak bych mohl být proti komukoliv, kdo srdcem (čelem) a činy (pravou rukou) bez výhrad věří, že jej Pán Ježíš Kristus vykoupil na kříži? To je přece můj bratr. Jestliže katolický autor, redaktor Českého rozhlasu 6, napíše do novin fundovaný článek na téma „Proč mládež vraždí?“, který je navíc v naprosté shodě s Božím slovem, proč bychom jej neměli otisknout? Sami bychom se tak dobře nevyjádřili. A výsledek? Tři odhlášené ZODY – za to, že spolupracujeme s katolíky. Protože je slovenský ZOD orámován zeleně, přišla jedna odhláška – jsme prý skrytí propagátoři islámu. Kvůli letničnímu autoru neodhlásil ZOD snad nikdo, ale kvůli Alfě odhlásilo několik letničních čtenářů. Jestliže letniční autor napíše vynikající článek, který oslavuje Krista, s radostí jej otiskneme; když napíše vynikající článek o islámu, proč bychom jej neměli otisknout? Nejlepší úvahy na Boží svrchovanost pocházejí z pera puritánů a proto je tiskneme, přestože s nimi nejsme zajedno v pohledu na smlouvy. Často překládáme kázání našeho dispenzačního bratra z USA, jehož úvahy o Bohu nemají skulinu. Není rozumné vylévat s vaničkou i dítě. Je biblicky nepřípustné vylít s jistým rozporným učením i Pána Ježíše Krista, jenž je naším společným Spasitelem a v němž jsme pevně spojeni v jedno tělo. V církvi se dějí věci, které přesahují moje chápání. Nechápu, proč ti, kteří mají v duchovní oblasti 90 % společného a v otázkách spasení jsou 100 % za jedno, mezi sebou přerušují veškeré vztahy, ale udržují civilizované vztahy s lidmi ze světa, s nimiž nemají v duchovní oblasti společný ani zlomeček procenta. Přežeňme to nadsázkou – přece se nepřestanu učit německy nebo rusky jen proto, že těmito jazyky mluvil Hitler nebo Stalin. Princip je tentýž!

Další řádky budou mnohými nepochopeny, protože vycházíme z různých předpokladů, a v této zkratce nelze vše dopodrobna a uspokojivě vysvětlit. Prosím, nedívejte se také na následující řádky černo-bíle.

Pokud jde o cessationismus, nejprve musíme vymezit co tím rozumíme. Jestliže cessationismus znamená, že všechny dary, bez výjimky, ustaly, potom rozhodně cessationista nejsem. Jestliže ale, všechny apoštolské dary, bez výjimky, tedy i tělesného křížení mrtvých, imunity proti uštknutí jedovatým hadem nebo vypití jedu, platí dodnes, potom jsem částečný cessationista. Cessionismus je, bez upřesnění, velmi relativní teologický pojem. I mezi letničními jsou beze-

sporu částeční cessationisté. Ale můj, částečný cessationismus, jde jistě dál a mám k tomu teologické důvody.

S letničními bratry nesdílím např. učení, že nás Pán Ježíš Kristus na kříži vykoupil z našich tělesných nemocí. Pozorné pročitání Izajáše v celém jeho kontextu, i kontext celé bible, odhaluje, že Izajáš píše o našich duchovních, ne tělesných nemocech např. Iz 1:5-6. V Izajášovi 53:10 je zřejmé, že Kristus nebyl zkroušen naší rakovinou, nebo jinou tělesnou pohromou, ale byl zkroušen našimi vinami, tj. hříchem, který na sebe vzal. V následujícím verši (11) se dovídáme, že Kristus získá mnohým spravedlnost, která patří do duchovního zdraví, ne do tělesného. Duchovní radost a pokoj v Kristu, společně s tělesným sténáním (stonáním) nás bude doprovázet až do skonání tohoto světa, až do doby kdy se vrátí náš Spasitel Pán Ježíš Kristus a vykoupí nás z tohoto fyzického těla prolezlého nemocemi:

A nejen to: i my sami, kteří již máme Ducha jako příslib darů Božích, i my ve svém nitru sténáme, očekávající přijetí za syny, totiž vykoupení svého těla. (Římanům 8:23).

Boží dar – vykoupené tělo bez chorob – teprve očekáváme! Samozřejmě, že musím jedním dechem dodat, že veškeré uzdravování tělesných nemocí každého z nás má ve své svrchované moci náš Bůh a Pán. Za uzdravení lidí se modlím také, ale rozhodnutí vkládám do Jeho svrchovaných rukou. On uzdravuje tělesně i ty, kteří ještě nejsou nebo nikdy nebudou, duchovně uzdravení. Ani s potíráním nemocného olejem nemám žádný problém. Věřím ale, že nemohu vymáhat tělesné uzdravení na základě Kristovy oběti na kříži, která nám, tak jak mi bylo dáno porozumět prostřednictvím Písma, získala (1) v duchovní oblasti – současnou spravedlnost, vzkříšení ze smrti do života v Kristu, tj. první vzkříšení; a (2) v tělesné oblasti – jistotu budoucího vykoupení těla, tj. druhé vzkříšení (ZOD 68, str. 9).

Pokud se týká darů jazyků, tak v této problematice se rozcházím s letničními bratry již v samotném účelu jazyků. Věřím, že mluvení v jazycích poukazovalo na první příchod Ježíše Krista a stvoření nového lidu, tj. církve, jak prorokoval Izajáš ve 28. kapitole, a na kterého se odvolává Pavel v 1K 14:21-22). Tento pohled na dar jazyků jsem podrobně popsal v ZODu 80, str.18.

V čem se však s mnohými letničními (charismatickými) bratry rozcházím nejvíc, je jejich pre-supozice – soustředění se na význam darů obecně. Obávám se, že je tento charismata-centrismus natolik zaneprázdnňuje, že jim často nezbyvá čas na studium samotné podstaty Starého a Nového zákona. Duch svatý uděluje dary, abychom jimi sloužili jeden druhému, ne sobě (1Pt 4:10). S dary je to jako se znovuzrozením:

To všechno působí jeden a týž Duch, který uděluje každému zvláštní dar, jak sám chce. (1K 12:11).

I když na nás vloží ruce starší (1Tm 4:14), tak je to Bůh, kdo dává obdarování, podle svého svrchovaného rozhodnutí, jak sám chce. Věřím, že naše srdce musí být zaneprázdněno Boží svrchovaností a slávou, kterou nikomu nedá (Iz 48:11), se všemi jejími teologickými a praktickými důsledky. Věřím, že jak znovuzrození, tak dary Ducha, uděluje Bůh jak sám chce, aniž by s hlinou konzultoval jak ji má vytvarovat (Ř 9:20-21). Navštívil jsem desítky letničních sborů v Americe, Asii, méně již v Evropě. Některé z těchto sborů mají i semináře (školy) na výuku darů; školy na znovuzrození, jsem ale neviděl. Moc bych za to nedal, že nějaká ta výuka darů probíhá i u nás. Toto zaneprázdnění srdce duchovními dary může vést až k sebestřednosti, protože je mnozí letniční bratři chtějí získat stůj co stůj a naučit se je. Potkal jsem mnoho letničních i pololetničních křesťanů, kteří byli frustrovaní a plýtvali energií, protože nevěděli jaký dar jim Bůh dal. Jsou zklamaní a jejich řeč je v podstatě časování sloves v první osobě jednotného čísla. Tento charismata-centrismus vede až k nezdravé soutěživosti v obdarování. Obávám se, že přehnaný důraz, jaký mnozí letniční bratři a sestry kladli a kladou na osobní

prožitky, vyprodukoval celou charismata-centrickou, a proto v mnohém, antropocentrickou teologii, jež je často oblečená do pestrobarevného kabátu pohody, prosperity, zdraví, úspěchu, atd.

Na druhé straně stojí necharismatictí, bratři a sestry, kteří Boží svrchovanost oblékají do bílého pláště psychologie, kterou někdy nazývají „křesťanskou“. I oni řeší v podstatě stejné problémy jen jinými prostředky. Zkušený psychoterapeut dokáže člověka „přeprogramovat“, ale ne změnit. To dokáže jen Boží Duch. Projděte si křesťanská knihkupectví a uvidíte, že většina knih je psychologicko-centrická. Ty se snaží, různými cestami, navigovat věřící k bezproblémovému životu a úspěchu. Prodejnost těchto knih dosvědčuje, že křesťané trpí, a podobně jako svět, hledají pomoc v ordinaci profesionálů. Křesťan musí hledat odpověď na svoje problémy v Písmu, se svým duchovním druhem – pastýřem a za zavřenými dveřmi svého pokojíku s Pastýřem všech pastýřů. Léky potřebují nemocní, nešťastní potřebují zapomenout na sebe a vzpomenout si pořádně na Krista.

Křesťanovo úsilí by se nemělo zaneprázdnňovat dary uzdravování, mluvením v jazycích nebo sebepochopením skrze psychologii. Křesťan se má soustředit na Boží svrchovanost, na učení Písma a má sloužit svými dary ostatním ne sobě.

10. Když jste zveřejnili několik kritických článků o Kurzech Alfa, v podstatě jste spustil lavinu kritiky od protagonistů těchto Kurzů. Podobně tomu bylo, když Granosalis některé články inzeroval na titulní straně svého portálu. Máte nějaké zpětné reakce od svých čtenářů v této věci?

Alfa kurzy se do ČR dostaly s jistým zpožděním a považovali jsme zveřejnění zkušeností těch, kteří s kurzy začali dříve, za důležité. A protože kurzy Alfa u nás ještě byly neznámé, první zmínka nám prošla. Druhá zmínka vyvolala nevoli především z letničních řad. Není divu, Alfa kurzy z nich vyšly a šíří se lavinovitě do všech denominací. Evangelizace nám leží na srdci, ale ze zahraniční zkušenosti dobře víme, že mnohé, obzvláště za každou cenu pohodové metodologie mohou s lidmi snadno manipulovat. Žili jsme v Americe dost dlouho, abychom věděli, jak profesionálně propracované evangelizační programy mohou být a jak těsně mohou kopírovat metody byznysu. Z křesťanů se pak stávají vyškolení lektori – distributoři evangelia. Podobné programy jsou pro sbory nejen finančně náročné, ale do práce se zapojí velké množství profesionálně vyškolených pracovníků, kteří pak chybí jinde. Dlouhodobá účinnost takto propracovaných programů je malá. Dodnes zůstává nejučinnější evangelizační metodou osobní kontakt. Čas sám prověří, kdo staví na skále a kdo na písku.

11. Jak nyní chápete svoji službu v církvi?

Rád se zabývám teologií. To není neslušné slovo, protože každý člověk má nějakou teologii – i ateista. Musím si vždy biblicky zdůvodnit, proč věřím v to, v co věřím, a nevěřím v to, v co nevěřím. Rád se o takové poznání dělím s čtenáři a posluchači. Při jednom setkání se studenty teologie, mi bylo řečeno. „Pane Steigere, Zápas o duši nejen provokuje, ale i buduje, ale za to žádnou frčku (měl na mysli akademický titul) nedostanete.“ Těsně před naším úprkem před Sovětským svazem jsem vyučoval rok geologii a matematiku na hornickém učilišti dolu Hlubina v Ostravě. Naučil jsem hornické učně řešit jednoduché derivace a integrály. Vyděšený inspektor mne udělal předsedou zkušebních komisí i bez stranické legitimace. Mým přáním je, aby mi bylo dopřáno dál trpělivě vysvětlovat a vyučovat i bez frčky z teologie.

Také naše rozhlasová spolupráce s Rádiem 7 (TWR) se začala rozjíždět nanovo. Někdy v roce 2010, když Pán dá, to mi bude skoro 70, bych rád, v klidu a bez časových tlaků, začal psát populární formou knihy s teologickou tematikou.

12. Je něco, co byste chtěl popřát nebo vzkázat čtenářům Granosalis?

Popřát mohu jenom hojnost Krista! A vzkázat? Neberme sami sebe tak vážně! Nebojme se odlišných názorů. Přiznejme si, že většinou věříme své denominační interpretaci jen proto, že jsme se s jiným pohledem ještě nesetkali. Smyslem naší služby a vydávání Zápasu o duši je, abychom čekali vlnky stojatých vod našich rybníků. Zkoumejte Písmo, zkoumejte solidnost presuposicí, tj. základů na kterých je učení vašich denominací vystavěno, a vždy vezte proč, věříte tomu a ne onomu. Jinak budete jako ta žába v pekáči, která z vlažné vody nevyskočí a z vařící už nemůže vyskočit. J.G. Reisinger to vystihl následovně:

Židovští učitelé a představitelé měli v Ježíšově době k dispozici kompletní učení Starého zákona, který jasně mluvil o přicházejícím Mesiáši, a také tradiční moudrost svých o celá staletí starších předchůdců. Proč jim tedy uniklo, když Mesiáš přišel? Jak je možné, že katoličtí učenci studují bibli celý život, a přitom jim uniká ospravedlnění z víry samotné? Čím to, že jedna skupina křesťanů vidí pravdivost učení o milosti, zatímco druhá vidí jenom svobodnou vůli člověka? Proč trvají presbyteriáni na tom, že bible požaduje křest dětí, zatímco baptisté jsou přesvědčeni, že tatáž bible učí pouze o křtu věřících, a to ponořením? Co způsobuje, že velcí vědci tráví celý život studiem skutečností, které ukazují k Bohu Stvořiteli, a nacházejí přitom jenom podporu pro evoluci? Ve všech uvedených případech je vysvětlení stejné. Odpověď zní, že každý nachází jen to, co hledá! Když přijmeme vyčerpávající „systém“ názorů a když jsme přesvědčeni, že je náš systém správný, automaticky uzavíráme svou mysl vůči jakémukoli novému pochopení nebo změně. Od té chvíle spočívá veškeré naše studium pouze v hledání dalších důkazů pro to, čemu již věříme. Naším jediným průvodcem a naší konečnou autoritou už nebude výhradně Boží slovo, ale lidské spekulace.

K tomu dodávám, že naše nedokonalé teologické systémy musí být otevřené, jinak zdegenerují v denominační uzavřenosti, podobně jako degeneruje člověk, který se žení a vdává v nepočtené genetické „louži“ jedné vesnice. Radujme se z toho, že máme svobodnou zemi, a že ještě u nás po sobě nestíhají „katolíci“ a „protestanti“ jako v Severním Irsku, že vedle sebe mohou mírově koexistovat katolíci, protestanti, reformovaní i deformovaní. Díky Pánu za jednotu v Kristu i za rozličnost určitých pohledů, On dobře ví, proč to vše v církvi dopouští.

Víme, že všechno napomáhá k dobrému těm, kdo milují Boha, kdo jsou povoláni podle jeho rozhodnutí. (Římanům 8:28)

13. Měl byste nějakou specifickou modlitební potřebu?

Často mám na srdci stav křesťanů u nás. Tím, že jsme žili 23 let v cizině, angličtina je pro nás téměř stejně přirozený jazyk jako naše mateřština. To nám umožňuje sledovat křesťanské dění nejen u nás, ale i ve světě. Máme mnoho příležitostí dozvědět se něco nového, zajímavého a důležitějšího, ale zájem o sdílení nových myšlenek z řad křesťanů je malý. V říjnu u nás byla dvou-denní konference na téma: Islám a křesťanství. Srdce mě bolelo, když se sešlo sotva 30 věřících ze sedmi různých církví. Většinu jsme jich znali. Jsou to čtenáři Zápasu. Po Islámu se konala Mezinárodní vědecká konference na téma Darwin a design. Sešlo se několik set posluchačů, mnozí ze zahraničí. Z řad kazatelů a církví byla účast malá. V hojném počtu přišli vysokoškolští studenti. Potěšila nás řada bývalých studentů s nimiž jsme pracovali před více než deseti lety. Máme radost, že naše námaha a služba není marná. Moje modlitby jsou, aby Čechy postihlo nadšení a posedlost Kristem. Jen mrtvé ryby plavou s proudem.

V Jeho Svrchované Milosti, Vaši pavel a klara steigerovi

Ptal se Štěpán Křivánek, GRANO SALIS NETWORK, <http://granosalis.cz>

